

ØKOMUSEUM GRENSELAND • EKOMUSEUM GRÄNSLAND

Föreningen Ekomuseum Gränsland Verksamhetsåret 2019

*Vilhelms stuga - midt i grensegata mellom grenserøs I og J mellom Sverige og Norge.
Vilhelm står i midten, hans datter Maria Olívia Nicolína til venstre og hennes mann Lorents Marínus
Olsen Bakken til høyre. Foran sitter Anders Ødegård.
Foto: Anders Bråtorp.*

Foreningen Økomuseum Grenseland Virksomhetsåret 2019

Foreningen Økomuseum Grenseland / Föreningen Ekomuseum Gränsland
Svein Norheim, Festningsstredet 4, NO-1767 Halden.
Telefon +47 47377717 (mobil) E-post: sveinor@halden.net
Bankgiro: Sparbanken Tanum: 5966-0662 • 8351-9,3 013 369-8 • Berg Sparebank: 1105.29.88200

Årsmøtet 2019

Årsmøtet ble holdt søndag 31. mars i Sockenstugan Dals Ed. Det var 25 personer til stede som representerte medlemsforeninger. Årsmøtet ble hilst velkommen av FOKUS-nämdens ordförande Anna Johansson, Dals Eds kommun. Föreningens ordförande Svein Norheim åpnet årsmøtet. Årsmøtets innkalling og sakliste ble godkjent. Årsmøtet valgte Svein Norheim som møteleder og Ulf Vidar Larsen som årsmøtetets sekretær. Som protokollunderskrivere ble valgt Ivan Hansson og Inger Svensson.

Årsberetning, regnskap, budsjett og virksomhetsplan ble godkjent. Årsmøtet ga styret ansvarsfrihet.

Etter årsmøtet ble de frammøtte invitert til Restaurant Tjuren for et varmt måltid.

*Sockenstugan på Dals Ed, og församlingen på årsmøtet.
Foto: Svein Norheim.*

Styret

Styret har under virksomhetsåret 2019 hatt følgende sammensetning:

Svein Norheim, Halden, leder/ordförande
Thomas Marthinsson, Tanum, nestleder
Ulf Vidar Larsen, Halden, kasserer
Hans-Inge Sältenberg, Strömstad, sekretær
Bjarne Andersen, Halden, styremedlem
Bo Magnusson, Strömstad, styremedlem
Nicklas Odh, Dals Ed, styremedlem

Revisorer:

John Solberg, Halden
Lars Örtemark, Dals Ed

Revisorsuppleanter:

Jens Bakke, Halden
Patrik Högfelt, Dals Ed

Valgkomiteen:

Inger Blomsnes; Halden, gjenvalgt 1 år
Folke Andersson; Tanum, ny, valgt 1 år
Jarle Heed; Halden, ny, valgt 1 år

I begynnelsen av desember 2019 fikk vi den triste meldinga at foreningens mangeårige svenske revisor, Lars Örtemark, var død etter lengre tid sykdom.

Lars har vært revisor siden stiftelsen av foreningen i 2005. Med dette har Föreningen Ekomuseum Gränsland mistet en av sine trofaste støttespillere.

En kunnskapsrik person med stor sans for grenseregionens historie har dermed «gått ur tiden».

Vi lyser fred over Lars Örtemarks minne!

Styremøter

Styret har i 2019 hatt fire styremøter:

- 19. januar; Konservative, Halden
- 16. februar; Strömstads Museum
- 1. juni; Konservativen, Halden
- 24. august; Konservativen, Halden

Utover dette har styret holdt kontakt via e-post og telefon.

ARBEIDSPROGRAM 2018-2020

Nytt treårig arbeidsprogram 2018-2020 ble utarbeidet og vedtatt i 2018.

Arbeidsprogrammet ligger som basis for nye avtale og bevilgninger fra vertskommunene, Länsstyrelsen Västra Götalands län, Fylkeskonservatoren i Østfold, Halden historiske Samlinger.

Det vises til punktene i arbeidsprogrammet i årsberetningen.

VERTSKOMMUNENE – NYE AVTALER

Høsten 2018 ble det undertegnet treårsavtaler med vertskommunene. Avtalene definerer et årlig driftstilskudd fra den enkelte kommune (se regnskap), hvilket ansvarsområde vertskommunene har og Foreningen Økomuseum Grenselands ansvar.

Kommunene har ansvaret for vedlikehold og for å bære kostnader ved nye besøksmål. Økomuseum Grenseland har ansvar for å planlegge vedlikeholdet av eksisterende besøksmål (skal meldes vertskommunene i løpet av mars måned hvert år).

Økomuseum Grenseland har også ansvaret for å utvikle nye besøksmål, og disse skal være godkjent av den enkelte vertskommune.

Ny arbeidsprogramperiode trer i kraft i 2021 og styret skal utforme dette i løpet av 2020 med tilhørende underskrevde avtaler med vertskommunen.

Med de nye fylkeskommunene/regionene i Norge, vil vi nå måtte forholde oss til Viken fylkeskommune i stedet for Fylkeskonservatoren i Østfold. Her har vi en utfordring!

ARRANGEMENT

3. – 5. mai: Studiereise til Ekomuseum Bergslagen.

9 personer deltok på studiereise med en egenandel på 2000 kroner og med et tilskudd fra Clara Lachmanns fond. Vi hadde på forhånd kontaktet Ekomuseum Bergslagen v/Malin Andersson som hadde foreslått ulike besøksmål for oss. Disse ble bearbeidet med tanke på reisetid og tidsbruk, og sluttproduktet ble et velfungerende og innholdsrikt program. Over alt møtte vi en velvilje og imøtekommenhet som gjorde studiereisa svært vellykket. En spesiell takk må gå til vår cicerone som la til rette og ordnet de viktige kontaktene, og som var med oss på flere av stedene og fortalte med innlevelse og god kunnskap.

Følgende attraksjoner ble besøkt:

- Norberg med Svinryggen, Kärrgruvan og Gruvmuseet
- Ängelsberg guiding på Engelsbergs bruk, orientering om Oljön og Dunshammar og Västanfors hembygds gård i Fagersta
- Hallstahammar ed Ramnäs og Surahammar
- Strömsholms slott
- Og selvfølgelig et besøk til Ekomuseum Bergslagens driftssenter

Studiereisa gikk med et overskudd som det er avtalt med Clara Lachmanns fond skal brukes til en ny studiereise i 2020.

Til venstre Stollberggruvans tårn. I midten Svinryggen. Vid 1600-talets början var få gruvor mer än 6 meter djupa. När vattentillströmningen blev för kraftig övergav man brottet och gjorde ett nytt intill det gamla. Til høyre stångbanen som går til Polhemshjulet – og var et pumpesystem for å lense gruvene for vann. Foto: Svein Norheim.

Til venstre Gruvmuseet i Norberg. Til høyre Engelsbergs herrgård der vi ble tatt hånd om av en entusiastisk og kunnskapsrik omviser. Foto: S. Norheim.

*Til venstre visningslavvoen for jernutvinningsplassen Dunshammar. Her «fisket» de opp store jernklumper fra sjøbunnen og foredlet disse i blåsteroovner. Virksomheten går langt tilbake i tid og var næring for lokalbefolkningen.. Til høyre Virsbo herrgård som i dag drives som hotell.
Foto: Svein Nørheim.*

Strömsholm slott. Til høyre fra ett av de mange vakre rom – og i midten står en entusiastisk og meget dyktig omviser. Foto: Svein Nørheim.

Søndag 18. august: Innvielse av nytt besøksmål VILHELMS STUGA i Bullaren.

«En drøm» ble oppfylt for Föreningen Ekomuseum Gränsland da vi søndag 18. august kunne innvie besøksmålet **Vilhelms stuga**. Vilhelm Korsgård var en av grensetraktens kjente tatere/av resandefolket. Med nærheten til Snarsmon blir plassen et godt supplement til berettelsene om denne nasjonale minoritetsbefolkningen i grenseregionen.

Vilhelm stuga ligger midt i grensegata mellom Sverige og Norge, mellom riksrøs I og J. Husgrunden etter stuebygningen ligger i Sverige, mens uthuset har ligget på norsk side. Det ble ved rydding nyoppdaget to såkalte «jordgravde» husgrunder lignende de vi finner på Snarsmon.

Opparbeidelsen av besøksmålet er et samarbeid mellom Ekomuseum Gränsland, Idd og Enningdalen Historielag, Bullarens hembygdsforening og Tanums kommun. Ekomuseum Gränsland har samlet og utviklet informasjon og inntil videre bekostet skilt, stativ og veiviserstolper og deltatt på dugnader. Idd og Enningdalen Historielag har stått for rydding av vegetasjon på plassen, merking av sti og montering av skiltstativ.

Bullarens hembygdsforening har ryddet stien til Vilhelms stuga. Tanums kommun skal bidra med økonomisk støtte til prosjektet.

Bjørn Ståhl, tidligere leder av Foreningen Ekomuseum Gränsland foretok den høytidelige avdukingen av informasjonsskiltet. På innvielsesdagen deltok omkring 25 personer

På innvielsen av det nye besøksmålet Vilhelms stuga, var det omkring 25 deltakere. Bjørn Ståhl holder en orientering før avdukingen. Bjørn Ståhl, avduker informasjonstavla for besøksmålet Vilhelms stuga. Foto: Svein Norheim.

Søndag 15. september: Vandring på Rävlyckan.

Et samarbeid mellom Ekomuseum Gränsland og Rävmarken Byalag. Arrangementet var en del av Kulturveckan på Dals Ed. Omviser var Conny Olsson, Rävmarken Byalag.

Det arbeides med en utvidelse av dette besøksmålet. Rävlyckan var base for en gruppe norske milorg-soldater de siste månedene av andre verdenskrig. En av grunnene til at denne plassen i Rävmarken ble valgt (foruten vennligsinnet lokalbefolkning) var skytebanen som ligger rett bakenfor det opprinnelige Misjonshuset Betania – i dag bygdegården Rävlyckan.

Skytebanen er nær intakt med skytterhus, standplasser og anvisergrav. Skytterhuset trenger restaurering og en del vedlikehold på skyttebanen må til foruten informasjon og merking av vandringsruter.

Prosjektet ble presentert under vandringen som gikk fra Rävlyckan til Dalmans stuga, Lilly Olssons gård, skytterhuset og standplass til anvisergrav.

Etter vandringen ble det servert kaffe, mineralvann – og pølser i bygdegården.

Det deltok omkring 30 personer på arrangementet.

Rävlyckan-vandring. Til venstre Conny Olsson som forteller om innsatsen under andre verdenskrig. Til høyre anvisergrava på skytebanen. Foto: Svein Norheim

Søndag 22. september: Omvisning på Parsetjärns skans.

Et samarbeid mellom Dals Eds kommun/Kulkturveckan og Ekomuseum Gränsland. Omviser var Roland Olsson, Dals Ed.

Dals Eds kommun hadde foretatt rydding av vegetasjon og fornyet skiltene på de mange stillingene i skansen.

Roland Olsson fortalte med innlevelse om skansens «liv og levned» - om den svenske forsvarsmaktens innsatser for å møte en eventuell tysk invasjon fra Norge under andre verdenskrig. Parsetjärns skans var ett av mange forsvarsanlegg fra grensa mot Göteborg – som var det viktige målet å forsvare. Alle lukkede rom ble låst opp for anledningen slik at deltakerne kunne bese oppholdsrom, kommandosentral m.m.

Fra Dals Eds kommun deltok FOKUS-nämdens ordförande Anna Johansson og kulturchef Morgan Funevall. Ekomuseum Gränsland stilte med Hans-Inge Sältenberg, Bo Magnusson og Svein Norheim.

På arrangementet deltok omkring 20 personer.

*Roland Olsson, Dals Ed kan sin historie. Her forteller han med innlevelse om Parsetjärns skans.
Foto: Svein Norheim*

BESØKSMÅL

– se Arbeidsprogram pkt. 1 og 2.

Økomuseum Grenslands har ved årsskiftet 2019/2020 tretti (30) besøksmål som årlig har besøk av mange enkeltpersoner og grupper. Det er vanskelig å angi noe nøyaktige tall da besøksmålene er fritt tilgjengelige for alle - til alle tider på året.! Vi mener det trygt kan anslås at våre besøksmål besøkes av **noen tusen personer** gjennom året. Med andre ord besøksmål som betyr mye for historieforståelsen og reiselivet i grenseregionen!

Spesielt kan framheves **Elgåfossen** der det «alltid» er biler og motorsykler på rasteplassen, og folk på vandring til fossen. Likeledes vet vi at det ofte er folk på **Snarsmon** som vandrer Bohusleden og Kyststien eller som kommer ens ærend for å se boplassen etter taterne/resandefolket.

Også **Dårskild högar** og **Dynekilén** og den gamla riksvägen mellom Dynekilen og Hogdal er populære besøksmål.

Hjelmkollen fort og **Svinesund** har stor attraksjon med sine flotte panoramautsikter kombinert med en spennende historie.

*Elgåfossen. Oppstrøms den høye fossen – grensebrua med flagg som viser riksgrensa.
Foto: Svein Nørheim*

Planer for nye besøksmål 2020-2021

- **Rävlyckan; Dals Eds kommun:** Det er foretatt befaring på besøksmålet Rävlyckan sammen med Conny Olsson og John Saga fra Rävmarkens byalag og Morgan Funevall og Lennart Wetttergren fra Dals Eds kommun. Det er enighet om å arbeide med en utvidelse av besøksmål Rävlyckan der vi inkorporerer husgrunden etter Dalmans stuga der norske Milorg-soldater bodde under andre verdenskrig 1945, og *skjutbanan* som var en av grunnene til Milorg-soldatenes tilstedeværelse.
Målsetting: Etableres/ferdigstilles 2020.

Rävlyckan, Rävmarken: Skjutbanehuset. Oppretting av utglidninger. Nye underliggere og stenfundamenter. Foto: Conny Olsson.

Sågbruksudden; Dals Eds kommun: Det er enighet med Dals Eds kommun om å etablere besøksmål på Sågbruksudden der vi skal fortelle om den store virksomheten som har foregått her – bl.a. av store sagbrukseiere fra Halden.
Målsetting - etableres 2021.

Giertas skans, Strömstads kommun: En «nyoppdaget» skanse som tilhører befestningssystemet som omga Strömstad stad under Karl XII. Fra tidligere er «Stadsmuren» på Korpeberget ett av Ekomuseum Gränslands besøksmål (her kan det være aktuelt også å lage informasjon om forsvarsanleggene fra beredskapstida/andre verdenskrig).
Målsetting – etableres 2021.

Besøksmål med spesielle behov:

Fagerholt; Halden kommune: I samarbeid med Idd og Enningdalen Historielag ønskes det å rehabilitere Fagerholt Monumenthuggeri som besøksmål. For å realisere dette kreves en avtale med grunneier og Halden historiske Samlinger (som eier noe av produksjonsutstyret). Vi har hatt befaring med representanter for Fylkeskonservatoren i Østfold. Foreløpig er det ingen løsning på saken.
Målsetting - komme til en avgjørelse i løpet 2020.

Sponviken; Halden kommune: Sponviken velforening har «okkupert» informasjonsskilt – fjernet skiltet og satt opp et skilt som representerer velforeningen, og foretatt en endring av skiltstativet. Foreløpig er ikke saken løst.
Målsetting - komme til en avgjørelse i løpet av 2020.

Sundsborgs skansar; Strömstads kommun: Vi ønsker å flytte introduksjonsskiltet ut mot hovedveien/gamle E6 ved enden av gamle Tullhuset. Vi må få til avtale med grunneier (Orvelin/Thon). Området ned mot skansen ved vestre ende av Tullhuset er dessverre sterkt forsoyret da området brukes som «toalett». Vi er i diskusjon med Strömstads kommun om å finne løsninger. Det har også vært trefall på Sundsborg skansar noe som har ført til at skansanlegget er vanskelig tilgjengelig fra sør. Det er også sterkt behov av opprydding i vegetasjon/store trær som vokser i de gamle ruinene/husgrundene. Her er det helt nødvendig med forhandlinger med grunneier (Orvelin/Thon).
Målsetting - komme til en enighet i løpet 2021.

Dårskild högar; Strömstads kommun: Diskusjon rundt toalettforhold. Gammel utedo som ikke lenger fungerer sanitærmessig. Kommunen ønsker å fjerne utedoen. Et informasjonsskilt om Brureberget og den store gravrøsa skal produseres i samarbeid med Skee hembygdsforening.
Målsetting - informasjonsskilt etableres 2020.
- avvente avgjørelse i Strömstads kommun vedrørende toalettforhold 2020

Svinesund, norsk side; Halden kommune: Det trengs opprydding i skiltfloraen på rasteplassen ved brohodet. Uaktuelle informasjonsskilt om gamle planer fra årtusenskiftet (Halden kommune). Dessuten må det fås til avtaler om rydding av vegetasjon som sperrer for utsikten.
Målsetting – realiseres 2020.

«Tapte informasjonsskilt»

Fortsatt mangler vi noen av de «tapte» informasjonsskiltene: ett skilt på Sundsborg skansar og to på Svinesund, svensk side. Nå har vi fått datafilene for skiltene og vi planlegger å produsere opp nye informasjonsskilt.

Målsetting - reetableres 2020.

Vedlikehold / fornyelse

Vedlikeholdsavtaler ble etablert med *Bullarens Hembygdsförening* og *Idd og Enningdalen Historielag* i 2017. De har utført vedlikehold i sine områder (2017).

Med de nye avtalene for vertskommunene, har disse nå ansvaret for å utføre vedlikehold eventuelt fornyelse – alt etter innmeldte behov fra Ekomuseum Gränsland. De tre svenske kommunene har system for å kunne takle slikt vedlikehold (AME – Arbets och miljöenheten), men det avhenger av kapasitet. Halden kommune betaler Økomuseum Grenseland for å gjøre arbeidet.

Holtet; Halden kommune: Informasjonsskiltet er tatt ned da det er ny eier av den gamle tollstasjonen. Vi arbeider med å finne ny plassering og det vurderes å sette opp skiltet i forbindelse med rasteplassen ved Elgåfossen i søndre ende.

Målsetting – etableres 2020.

Galärvägen; Strömstads kommun: På forsommeren 2018 ble det foretatt en befarings av Galärvägens besøksmål som pr. i dag har 10 besøkspunkter.

I samarbeid med Strömstads kommun har vi løpet av 2019 fått laget nye datafiler for seks av informasjonsskiltene (de gamle datafilene er forsvunnet!). Likeledes har vi produsert 4 nye skiltstativer med logoen CXII. Det planlegges å sette opp disse i forbindelse med et arrangement i 2020.

Da besøksmål Galärvägen ble etablert i sin tid antok man at galärene ble fraktet opp Karlsgatan og gjennom Strömsdalen. Det første skiltet ble satt opp her (dette ble stjålet ikke så lenge etter oppsettingen). Ny forskning viser at transporten gikk på Norra Hamngatan og galärene antagelig satt i Strömsvattnet på Kåleksudden. Vi vil derfor lage et nytt informasjonsskilt som plasseres på Kåleksudden. Dette gjøres i avtale med Strömstads kommun.

Målsetting – etableres 2020.

Skiltstativer

Det er kjøpt inn skiltstativer i A1 størrelse – hvorav fire med Karl XII's log til Galärvägen. Dessuten er det blitt produsert 10 veiviserstolper med henholdsvis venstre- og høyre pil. Det er også kjøpt inn stolpesko av ulike typer, og betongrør for feste av stativ.

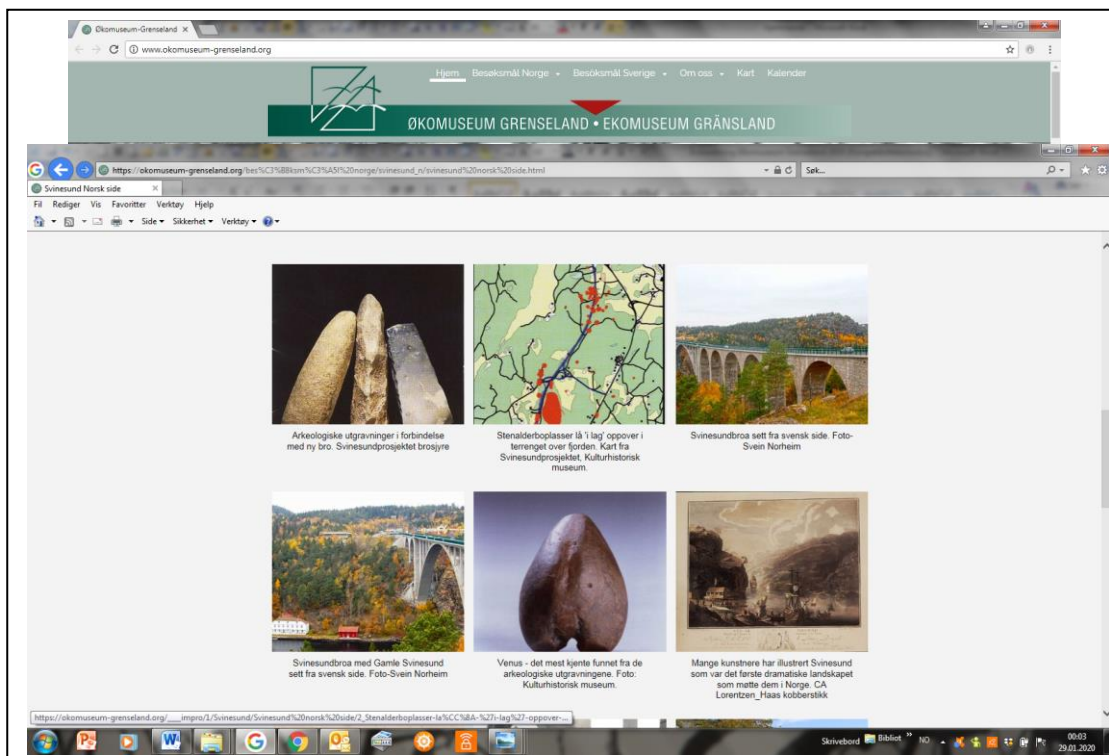
HJEMMESIDE

– se Arbeidsprogram pkt. 3.

www.ekomuseum-gransland.org / www.okomuseum-grenseland.org

Nye hjemmesider ble presentert på årsmøtet i 2018. De 30 besøksmålene (årsskiftet 2019/2020) er organisert alfabetisk på svensk og norsk side. Til hvert besøksmål er det beskrivelse/historiske tekster foruten et stort antall bilder – både gamle og nye. Tekstene revideres ved behov. Til hvert besøksmål er det en tilhørende kartfesting.

Tekstmaterialet ligger i en PDF-fil som kan skrives ut. Alle sider ligger også samlet i en felles PDF-fil. Pr. i dag utgjør tekstene ca. 100 sider historisk tekst(!).

Utdrag fra hjemmesida - Svinesund.

Det er også laget en mappe der vi legger ut historisk grenserelatert materiale, men som ikke er en del av Økomuseum Grenslands besøkmålsporsefølge – som f.eks. «Svenskegravene» (krigen 1808), og middelalderborger i Bohuslän. Endelig finnes en mappe der man kan finne dokumenter knyttet til Ekomuseum Gränslands tidligere drift og de siste års årsberetninger, regnskap og arbeidsprogram. Per Forstrøm, Halden er dataansvarlig for hjemmesidene og er den som oppdaterer og fysisk legger ut nytt materiale.

Besøksstatistikk 2019: Fra Norge: 4100 besøk, fra Sverige 1450 besøk, fra Danmark: 1650 besøk, fra Finland: 68. Totalt antall besøk fra Skandinavia er nær 7300 gjennom året. Antall pr. dag har steget med ca. 15 % gjennom året.

ANNEN VIRKSOMHET

Møter. Arrangement

- 23. april. Møte prosjekt «Granitkusten» på Vitlycke Museum.
- 7. mai. Orientering om Flyktningerutene under 2. verdenskrig.
- 11. mai. «Kul på hjul» Bullaren. Utstilling om Ekomuseum Gränsland på Elgåfossen.
- 16 mai. Møte med administrasjonen Svinesundkomiteen. Orientering om Ekomuseum Gränsland med spesielt fokus på Svinesundområdet.
- 22. november. Møte på Blomsholm med Skee Hembygdsforening og Kulturanvarlig Tove Meyer i Strömstads kommun.

Utstillingen «Riksgränsen följer bäcken».

Bullarens hembygdsförening ønsket å låne vandreutstillingen sesongen 2019 og fram til sommeren 2020. Utstillingen ble montert i Tingshuset og 10 montre fikk plass. Utstillingen viser historien om 10 personer i grenseområdet fra 1600-tallet og fram til 1900-tallet – alt fra overklasse til stenhogger, kvinner og menn.

*Tingshuset i Bullaren og som huser utstilling «Riksgränsen följer bäcken».
Foto: Thomas Marthinsson.*

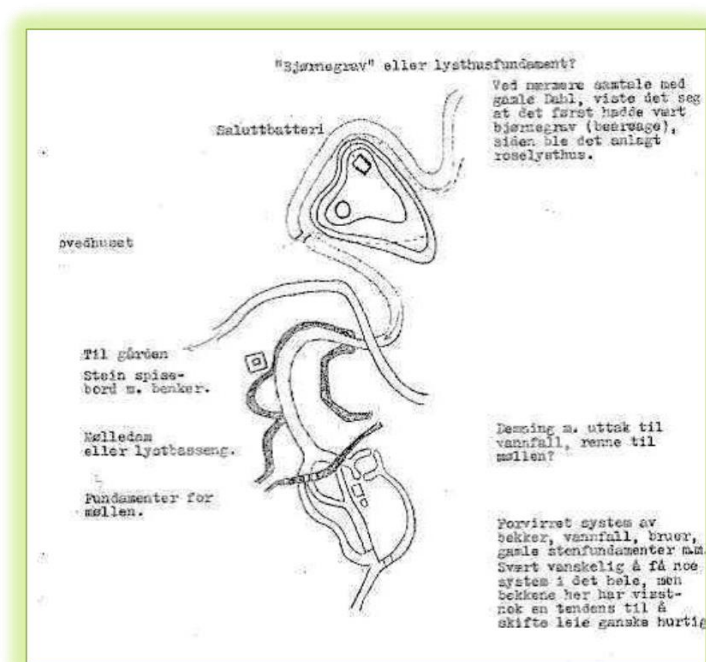
*Utstillingen «Riksgränsen följer bäcken». Tilsammen 10 montre med personhistorier fra grenseområdet 1600-1900-tallet.
Alle foto: Svein Nørheim.*

Vevlen – gammelt hageanlegg.

Fylkesmannen i Østfold annonserte et frivillig skogvern for den gamle historiske hagen på Vevlen i Idd, Halden. Økomuseum Grenseland avga en uttalelse om saken og argumenterte for at elementene i den historiske hagen måtte bevares og til dels restaureres/sikres mot videre forfall. Fylkesmannen akseptert langt på vei våre innspill.

Imidlertid fikk eier «kalde føtter» og trakk saken, det frivillige skogvernet, overfor Fylkesmannen. Vi har hatt telefonisk kontakt med eier, men foreløpig har vi ikke kommet til noen løsning.

Skisse over det historiske hageanlegget på Vevlen i Idd. Etter Engelstad storgårdsregistreringer.

Formidling

- 25. mai Pilegrimsvandring Elgåfossen – Berby.
- 15. juni foredrag om «Iddefjorden i krig og fred». Krokstrand Folkets Hus Krokstrandfestivalen.
- 25. august foredrag om taterne. Historica historiske Samlinger; Rakkestad

Seminar og konferanser

- 11. april. ICOFORT fagdag på Høytorp fort: *Rekonstruksjon: Balansegang mellom respektfull bevaring og rekonstruksjon av historien – hvor går grensen? Etterbruk: Gevinster og utfordringer ved ny bruk. Hva vinner vi og hva taper vi? Næringsutvikling: Bevaring av kulturminneverdier kontra utvikling og tilpasning for næring – kan det forenes og hvilke motsetninger finnes? Militærhistorisk landskap: Hva karakteriserer det militærhistoriske landskapet? Hvilke utfordringer ser vi ved forvaltning, vedlikehold og etterbruk?*
- 12. oktober. Historieseminar Fredrikshalds Teater. «Halden i vikingetida». Arrangør: Østfoldmuseene - Halden historiske Samlinger. historielagene i Halden og Høgskolen i Østfold.

Prosjekt Granitkusten

Prosjektet er utredet av Kulturlandskapet, Fjällbacka: Kulturlandskapet etter en forstudie utført av Rolf Danielsson 2016.

Vi har deltatt i et par møter og gitt innspill til prosjektet. For Ekomuseum Gränsland kan det være aktuelt å spille videre på miljøer som Svinesund, Krokstrand, Fagerholt, Blomsholm og Dårskild – alle besøksmål i Ekomuseum Gränsland.

- «Målet med projektet är att Granitkusten ska utgöra en gemensam plattform där aktörerna kan samverka över kommungränser och över sektorsgränser.»
- «**I norra Bohuslän är granitens landskap den sammanbindande länken**».
- «...att genomföra ett större projekt med att driva en utvecklingsplattform för norra Bohuslän som bygger på granitlandskapets unika natur- och kulturarv. Målet för detta är att utveckla kulturför etagande och kulturarvsturis - men och därigenom skapa fler entr eprenörer inom kultur- och turistnäringen.»
- «**En liknande modell har man även arbetat efter i Ekomuseum Gränsland utmed Idefjorden på både svensk och norsk sida. Erfarenhetsutbyte med dessa och även med Slow Valley Ätrådalen kan ge inspiration hur föreningar och entreprenörer kan skapa nätverk som samarbetar innovativt inom ett större område för att ge besökaren helhetsoplevelser.**»

*Besøksmål Krokstrand – her fra Magnusgårdens stenbrott.
Foto: Svein Norheim*

Den 13. mars d.å. ble det arrangert en konferanse i Kulturhuset «Hav og Land» i Hunnebostrand der en sluttrapport ble presentert.

Prosjektet fortsetter med kommunene Strömstad, Lysekil, Tanum, Munkedal og Sotenäs. Og Ekomuseum Gränsland inviteres til samarbeidet. Primært å skape en organisasjon for å samarbeide, inventere og utdanne aktører. Støtte og hjelpe prosesser, foreninger m.m. Vurdering av en Geopark. Kvalitetssikring av produkter. Utvikle en hjemmeside «Granitleden» med besøksmål både på svensk og norsk side.

OPPFØLGING AV ARBEIDSPROGRAM

1. Vedlikehold av besøksmål:

Målsetting vedlikeholde 10 skilt pr. år. Her ligger vi noe etter planen, men det gjøres en ytterligere innsats dette året.

2. Utvikle nye besøksmål:

Utvikle to nye besøksmål i perioden. Her er målet oppnådd med Ende skanse (og supplerende skilt på Berby) og Vilhelms stuga.

3. Hjemmeside:

Ny hjemmeside ble lansert på årsmøtet 2018.

4. Brosjyre:

Ny brosjyre er under planlegging!

5. Nye digitale formidlingsmetoder:

Det planlegges å presentere utvalgte besøksmål med dronfotografering.

6. Publikasjoner om kulturminner i grenseområdet:

Det er bevilget midler til en publikasjon om kulturminner knyttet til Karl XII. Publikasjonen er under utvikling.

7. Taterne/romanifolket/de reisende:

Ett nytt besøksmål knyttet til taterne: Vilhelms stuga (og ytterligere ett besøksmål innvies 2020).

8. Utstilling:

I tilknytning til vandrestillingen «Riksgränsen följer bäcken» er det laget to tilsvarende montre med tema Karl XII.

Informasjonsutstillingen om foreningen er ennå ikke realisert.

BIDRAGSYTERE - ØKONOMI

Følgende skal bidra med økonomisk støtte:

Dals-Eds kommun (5 000)

Tanums kommun (15 000)

Strömstads kommun (20 000)

Halden kommune (40 000)

Halden historiske Samlinger/Østfoldmuseene (5 000)

Fylkeskonservatoren i Østfold/ Østfold fylkeskommune NOK 20 000.

Västra Götalandsregionen Kulturenheten har bevilget og utbetalt SEK 20 000 etter søknad og rapport høsten 2019. Tilsvarende sum er disponibel for 2020.

Sparebank1stiftelsen Halden har etter søknad bevilget NOK 80 000,- til prosjekter. Disse er foreløpig ikke benyttet. Er budsjettet til å produsere bok om Karl XII tradisjoner, vandrestilling og dronfotografering av besøksmål.

Stiftelsen Clara Lachmanns fond har bevilget SEK 15 000,- til studiereise.

Strömstads kommun har i 2019 dekket kostnader på SEK 40 000,- til oppdatering av Galärvägen – seks nye informasjonsskilt (trykking) og fire skiltstativer.

MEDLEMSORGANISASJONER

Økomuseum Grenseland hadde i 2019 tolv **medlemsorganisasjoner**:

Svensk side:

Bullarens Hembygdsförening
Dals Eds Hembygdsförening
Föreningen Norden Bengtsfors-Dals
Ed
Föreningen Norden Norra Bohuslän
Hogdals Hembygdsförening
Rävmarkens Byalag
Skee Sockens Hembygdsförening
Strömstads Historieförening
Strömstads Museiförening/Strömstads
Museum

Norsk side:

Foreningen Norden Halden
Idd og Enningdalen Historielag
Foreningen Norden Østfold

Årsavgiften er SEK/NOK 100,-/år.

Det vises til eget regnskap for foreningen.

Halden 2020-03-07

Hans-Inge Sältenberg

Thomas Marthinsson

Ulf Vidar Larsen

Bjarne Andersen

Nicklas Odh

Bo Magnusson

Svein Norheim